

FRÅN FATTIGA TILL DE RIKA

Germund Hesslow

Sydsvenska Dagbladet 1995-10-??

Ett i den politiska debatten ständigt upprepat argument för vår stora offentliga sektor är att marknadsekonomin ofrånkomligen leder till stora ekonomiska skillnader mellan människor och att den offentliga sektorn motverkar dessa. Den som kritiserar statens inblandning i ekonomin bemöts alltid med invändningen att vi behöver en social bostadspolitik, en solidarisk regionalpolitik, subventioner till kultur, idrott, studiecirkel osv för att motverka segregering, klasskrankor och utslagning. Hade vi inte haft alla goda politiker som osjälviskt rättar till vad marknaden ställer till med, så skulle klasskillnaderna genast öka.

Härvid underförstår man att den omfördelning som är följden av statens aktivitet alltid går från rik till fattig. Detta är felaktigt, men i det allmänna medvetandet har det uppstått en så stark identifiering av marknadsekonomi med klasskillnader att den som förespråkar en minskning av den offentliga sektorn automatiskt misstänks för att gå de rikas ärenden och att vara kallsinnig för de fattigas behov.

Låt mig, för undvikande av missförstånd, redan från början säga att jag inte är motståndare till alla former av omfördelning. I likhet med alla andra tycker jag att det är statens ansvar att se till att ingen svälter, att alla får del av sjukvården och att alla barn får gå i skolan. Detta är dock bara relevant för den del av den offentliga verksamhet som verkligen gynnar de svaga och fattiga. Det kan ju inte vara ett försvar för all offentlig verksamhet.

Det kan finnas skäl att påminna om att den omfördelning av inkomster och förmögenheter som statens verksamhet leder till faktiskt går i båda riktningar och att penningflödet inte alltid är det avsedda. Detta kan lätt illustreras med några exempel.

Höginkomsttagare kör mer på gemensamt finansierade vägar. De går oftare på teater och opera. De utnyttjar bibliotek, museer, nationalparker och studiecirkel i högre grad än andra. Deras barn går i högre utsträckning i gymnasiet och erhåller långt oftare universitetsutbildning, som utöver gratis undervisning vanligen är förknippad med billiga studielån och studiebidrag.

Det är också väl bekant att höginkomsttagare, vilka ju i genomsnitt även har högre utbildning, har lättare att orientera sig i djungeln av bidrag och välfärdsrättigheter och att de har större möjligheter att tränga sig fram i offentliga köer. Det är säkert en av anledningarna till att de oftare än andra lyckas komma över offentliga daghemsplatser där de kan tillgodogöra sig subventioner från andra skattebetalare på bortåt 80,000 kr per barn och år.

Ett annat exempel är bostadspolitiken. Denna utgår som bekant från antagandet att en bostad är en "social rättighet och inte en handelsvara" samt från föreställningen att låginkomsttagare inte skulle ha råd att bo om inte samhället använde deras skattepengar för att betala bostäderna. Bostäder har därför länge subventionerats genom bostadsbidrag, förmånliga räntor på statliga lån och genom rätten att dra av låneräntor i deklarationen.

Räntesubventionerna har naturligtvis gynnat höginkomsttagare på ett särskilt renodlat sätt, eftersom dessa i allmänhet har haft större och dyrare bostäder och därför fått större subventioner. Kombinationen av inflation, marginalskatter och ränteavdrag ledde till att många villaägare fick miljonförmögenheter till skänks av övriga skattebetalare. Det är fråga om fantastiska belopp som här omfördelats, och även om det i stor utsträckning skett helt godtyckligt torde huvuddelen av penningströmmen ha gått från fattig till rik.

Hur är det möjligt att det i ett samhälle med världens, bortsett från kommunistländerna, största offentliga sektor och med en ständigt omskruten "omsorg om de svaga", fortfarande finns människor som lever i förödmjukande och ovärdig misär? Vi läste nyligen i pressen om hjälplösa åldringar som tvingas gå till sängs klockan två på eftermiddagen därför att man inte har råd med personal i långvården. Borde man inte, nu när 70% av vår samlade produktion passerar statens händer, äntligen ha rått bot på sådana problem?

Är inte en viktig del av förklaringen att en stor del av statens utgifter visserligen alltid motiveras med hjärteknipande retorik om de "svaga" men att de i praktiken lika ofta går till en ganska bortskämd medelklass som i skydd av altruistiska dimridåer lyckats utnyttja det politiska systemet för egna syften?